

Jerzy Barglik, Politechnika Śląska
Teresa Skowrońska, Oddział Zagłębia Węglowego SEP, Katowice

99 LAT OZW SEP W PIGUŁCE – LUDZIE I WYDARZENIA

99 YEARS OF THE OZW SEP AT A GLANCE – PEOPLE AND EVENTS

Streszczenie: W artykule podsumowano 99 lat historii Oddziału Zagłębia Węglowego SEP. Przypomniano działalność Koła Elektrotechników w Sosnowcu, które było prekursorem działalności stowarzyszeniowej w okresie przed Zjazdem Założycielskim Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich w 1919 roku. Omówiono najważniejsze wydarzenia z historii Oddziału przypominając między Zjazdy SEP w Katowicach odbyte w latach 1939, 1957 i 2010. Wskazano te fakty z historii Oddziału, które są i powinny być nadal inspiracją dla obecnej działalności Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

Abstract: 99 years of the Coal District Division of the SEP is summarized in the paper. Activities of the Electrotechnical Department in Sosnowiec which was a precursor of the societies activities before the first General Assembly of the Association of Polish Electrical Engineers in 1919. Some facts from the OZW SEP history which still inspired the current activities of the Division are shown.

Słowa kluczowe: *Koło Elektrotechników, Oddział Zagłębia Węglowego SEP, Zjazdy SEP w Katowicach, Katowickie Dni Elektryki*

Keywords: *Division of Electricians, Coal District Division of SEP, General Assemblies of SEP in Katowice, Katowice Days of Electrical Engineering*

Wprowadzenie

Odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 roku rozpoczęło długotrwały, niełatwy proces jednoczenia terytorium naszego kraju w jeden organizm państwowy. W środowiskach elektryków wywołało to dążenie do prac na rzecz utworzenia ogólnopolskiej organizacji elektryków, prowadzących dotychczasową działalność w poszczególnych, podzielonych między trzech zaborców dzielnicach kraju. Już w niespełna pół roku po odzyskaniu niepodległości, 24 marca 1919 roku w Warszawie zawiązał się Komitet Organizacyjny Ogólnopolskiego Zjazdu Elektrotechników [4]. Komitet po przeprowadzeniu konsultacji ze stowarzyszeniami elektrotechników z Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania i Sosnowca, na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 1919 roku ustalił termin zjazdu na dni 7-9 czerwca 1919 roku. Do organizacji Zjazdu doszło w zapowiadany terminie.

Koło Elektrotechników (1911-1919)

Działalność Oddziału Zagłębia Węglowego SEP rozpoczęła się w czerwcu 1919 roku poprzez udział przedstawicieli środowiska elektryków sosnowieckich zrzeszonych w Kole Elektrotechników w Zjeździe Założycielskim Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Jednak faktycznie Koło Elektrotechników

w Sosnowcu rozpoczęło działalność w 1911 roku, jeszcze w Zaborze Rosyjskim, włączając się w ramach istniejących wówczas możliwości w prace Delegacji Dąbrowskiej Sekcji Górniczo-Hutniczej Warszawskiego Oddziału Towarzystwa Popierania Rosyjskiego Przemysłu i Handlu. Koło liczyło wówczas 20 osób. Pierwszym prezesem został Jan Brzostowski, dyrektor Towarzystwa Saturn w Czeladzi. W 1914 roku zatwierdzono statut Towarzystwa Techników w Sosnowcu. Koło przystąpiło do tej organizacji. Kolejnymi prezesami Koła byli: Leon Rudowski, dyrektor Oddziału AEG w Sosnowcu, a dwa lata później Ignacy Bereszko, kierownik wydziału elektromechanicznego kopalni Kazimierz-Juliusz [4].

Udział członków Koła w Zjeździe 7-9 czerwca 1919 roku

15-osobowa delegacja członków Koła Elektrotechników w Sosnowcu uczestniczyła w Zjeździe Założycielskim Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Jednym z uczestników Zjazdu był inż. Ignacy Bereszko, który jako wiceprzewodniczący Zjazdu w pierwszym dniu obrad formalnie zgłosił akces Koła Sosnowieckiego do nowopowstałego Stowarzyszenia. Inny przedstawiciel Koła Kazimierz Gayczak uczestniczył w pracach Komisji Statutowej. Zjazd na wniosek Komisji Statutowej ustalił, że

kołami założycielami Stowarzyszenia są koła z Warszawy, Poznania, Lwowa, Krakowa, Łodzi i Sosnowca [1]. Kazimierz Gayczak wygłosił referat pt. „Przesyłanie Energii z Zagłębia do kraju” [2]. Inny przedstawiciel Koła Eugeniusz Janiszewski został wybrany do Komisji Rewizyjnej.

Koło Sosnowieckie SEP (1919 – 1928)

Po ustaniu walk powstańczych Koło Elektrotechników w Sosnowcu wznowiło działalność. Na Walnym Zebraniu w styczniu 1922 roku wybrano zarząd Koła w składzie: Włodzimierz Horko prezes, Ignacy Bereszko wiceprezes, Zdzisław Jacynicz – sekretarz. Komisji Rewizyjnej Koła przewodniczył Jerzy Blay. Wszyscy byli pracownikami elektrowni w Będzinie-Małobądzu [3].

Fot. 1. Jan Bereszko [4]

Liczebność Koła powoli wzrasta osiągając w 1928 roku liczbę 38. Główną formą działalności Koła były odczyty, a dominującą tematyką problematyka elektrotechniki górniczej, norm i przepisów elektrycznych, elektryfikacji, sieci elektrycznych. Rozpoczynają działalność Komisja Elektryfikacji Polskiego Zagłębia oraz Komisja ds. Dozoru Elektrycznego w Sieciach i Elektrowniach.

Oddział Sosnowiecki Stowarzyszenia Elektryków Polskich (1928-1931)

Członek Koła Jan Obrąpalski włącza się do prac powstałego w czerwcu 1924 roku w Warszawie Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego. Zadaniem Komitetu będącego członkiem Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej IEC jest między innymi koordynacja prac normalizacyjnych.

1 czerwca 1928 roku, w dniu uchwalenia na Zjeździe w Toruniu nowego statutu Stowarzyszenia – Koło Elektrotechników przyjęło nazwę: Sosnowiecki Oddział Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Jednym z pierwszych zamierzeń Zarządu Oddziału było podjęcie współpracy ze środowiskiem elektryków polskich z Górnego Śląska. W tym celu 4 marca 1931 roku na Walnym Zebraniu Sosnowieckiego Oddziału Stowarzyszenia Elektryków Polskich przy okazji uchwalenia nowego regulaminu Oddziału, zmieniono nazwę na Oddział Zagłębia Węglowego SEP. Ustalono też, że corocznie zmienia się oficjalna siedziba Oddziału (Sosnowiec, Katowice).

Oddział Zagłębia Węglowego SEP (1931-1939)

Nowa nazwa Oddziału zostaje formalnie zatwierdzona na Walnym Zgromadzeniu SEP odbytym w dniach 14-15 maja 1931 roku we Lwowie [5]. Członkowie OZW SEP zajmują się między innymi tematyką rozwoju sieci tramwajów elektrycznych w Zagłębiu Dąbrowskim oraz elektryfikacji Polski i rozwojowi polskiego przemysłu elektrycznego. Uczestniczą w pracach wielu komisji problemowych, w tym poświęconych maszynom elektrycznym. Ostatnim przedwojennym prezesem OZW SEP (1938-1939) jest Jan Obrąpalski

XI Walne Zgromadzenie SEP (18-21 czerwca 1939 roku)

Najważniejszym przedsięwzięciem Oddziału w tym okresie była niewątpliwie organizacja XI Walnego Zgromadzenia SEP.

Fot. 2. Moment składania wieńca przez prezesów SEP i OZW SEP pod Pomnikiem Powstańca Śląskiego w Katowicach [4]

Obrady odbywały się w Katowicach i w Cieszynie. Podczas Zgromadzenia doszło do zakończenia dzieła zjednoczenia elektryków pol-

skich poprzez przystąpienie do Stowarzyszenia Elektryków Polskich dwóch działających dotąd niezależnie organizacji: Stowarzyszenia Tele-techników Polskich oraz Polskiego Związku Inżynierów Elektryków [5]. W czasie Zgromadzenia miała miejsce duża wystawa elektro-techniczna odbyta w gmachu Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach. W uroczystym otwarciu wystawy uczestniczył prezydent RP, członek honorowy SEP Ignacy Mościcki.

Lata wojny

Podczas wojny prezes Oddziału Jan Obrąpalski schronił się w Warszawie i nawiązał łączność z konspiracyjnymi władzami SEP. Zgłosił chęć opracowania programu elektryfikacji kraju. Zakończenie tych prac nastąpiło w 1944 roku. Program obejmował 36 stron maszynopisu A4, 42 tabele oraz mapę rozmieszczenia elektrowni układu sieci 220 i 110 kV [4].

Fot. 3. Jan Obrąpalski na tle mapy rozmieszczenia elektrowni [4]

Lata powojenne (1945 – 1957) i X Walny Zjazd Delegatów SEP w Katowicach

Dnia 14 stycznia 1946 roku, prezes OZW Jan Obrąpalski skierował do Urzędu Wojewódzkiego Śląsko-Dąbrowskiego wniosek o zarejestrowanie Oddziału Zagłębia Węglowego SEP. Pierwsze po wojnie oficjalne zebranie Oddziału odbyło się 21 stycznia 1946 roku. Na funkcję prezesa wybrano Lucjana Nehrebeckiego. Okres od 1945 do 1947 był czasem względnej swobody i autentycznej samorządności. Dalsze lata działalności naznaczone są dominacją wpływów politycznych, a także powstałej na przełomie 1945-46 Naczelnej Organizacji Technicznej. Do najważniejszych dokonań w tym okresie można zaliczyć: wznowienie nakładów przepisów „Budowy i Ruchu Urządzeń Ele-

trycznych Prądu Stałego” „Doraźna pomoc w wypadkach porażenia”, podręczników i skryptów z elektrotechniki, wznowienie akcji szkoleniowej dla inżynierów i techników. Liczebność Oddziału wzrosła w roku 1949 do 271 członków [4]. Powstaje 18 kół zakładowych. W roku 1951 powstaje Oddział Częstochowski SEP, a dwa lata później Oddział Gliwicki SEP, co oczywiście oznacza przejściowe zmniejszenie liczby członków OZW SEP. Zarząd Główny SEP powierza Oddziałowi organizację Walnego Zjazdu Delegatów SEP, Zjazd odbywa się we wrześniu 1957 roku w gmachu właśnie otwartego Pałacu Młodzieży w Katowicach. Nowy statut SEP uchwalony na Zjeździe usuwa więzy narzucone przez NOT w 1947 roku [4].

Lata 1958-1989

W roku 1958 w strukturze Oddziału pojawiają się sekcje naukowo-techniczne: Energetyczna, Instalacji i Urządzeń Elektrycznych oraz Elektrotechniki Przemysłowej. Państwowa Inspekcja Energetyczna upoważnia SEP do egzaminowania i nadawania uprawnień elektrykom pracującym przy dozorcze i eksploatacji urządzeń elektrycznych. W Oddziale powołano Radę Energetyczną. W 1959 roku rozpoczyna działalność grupa rzeczoznawców przekształcona, w 1984 roku, w Ośrodek Rzeczoznawstwa SEP. 1 stycznia 1960 roku z obszaru działania OZW SEP wydzielił się Oddział Bielsko-Bialski SEP. W 1962 roku rozpoczął się trwający przez 19 lat (aż do 18 marca 1981 roku) okres sprawowania funkcji prezesa OZW SEP przez inż. Tadeusza Dąbrowskiego, naczelnego inżyniera, a później naczelnego dyrektora Zakładów Energetycznych Okręgu Południowego (ZEOPd Katowice) [6]. Składają się na ten okres: trzy kadencje jednoroczne (1962-1965), dwie dwuletnie (1965-1969) oraz cztery trzyletnie. Dynamicznie rozwija się działalność szkoleniowa i egzaminacyjna oraz działalność statutowa w kołach zakładowych SEP. W roku 1981 na funkcję prezesa OZW SEP wybrano dyrektora technicznego katowickiego oddziału Elektroprojektu dr inż. Zbigniewa Marusę. W roku 1987 na funkcję prezesa OZW SEP zostaje wybrany dyrektor techniczny ZEOPd inż. Tadeusz Weiss. W 1989 roku odnotowano imponującą liczbę kół zakładowych – 66, a liczba członków indywidualnych wzrasta do 2247 osób.

Fot. 4 Prezes OZW SEP Tadeusz Dąbrowski (1962-1981)

Fot. 5 Prezes OZW SEP Zbigniew Marusa oraz 1990-1998)

Lata współczesne (1989 -2018)

W styczniu 1990 roku z inicjatywy prezesa Tadeusza Weissa zorganizowano po raz pierwszy spotkanie świąteczno-noworoczne członków i sympatyków OZW SEP. W tym samym roku prezesem OZW SEP wybrano ponownie Zbigniewa Marusę. Pełnił on tą funkcję łącznie przez 14 lat. W kolejnych latach funkcje prezesów OZE SEP pełnili autorzy artykułu: Jerzy Barglik (1998-2006, oraz od 2014) i Teresa Skowrońska (2006-2014).

Do najważniejszych wydarzeń i form aktywności OZW SEP w latach 1989-2018, zdaniem autorów, należy zaliczyć:

- organizację w latach 1995, 1997, 2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2016 Katowickich Dni Elektryki,
- uzyskanie w 1999 roku osobowości prawnej (jako pierwszy oddział SEP),
- wzorową działalność statutową kół zakładowych wielokrotnie nagradzanych w Ogólnopolskim Konkursie na najaktywniejsze Koło SEP,
- bardzo dobrą współpracę Zarządu Oddziału z firmami między innymi poprzez organizację wyjazdowych zebrań w siedzibach firm,
- pełnienie przez członków OZW SEP ważnych funkcji we władzach naczelnych SEP,
- wyróżniająca działalność szkoleniowa, egzaminacyjna i rzeczoznawcza,
- uzyskiwanie przez wiele firm współpracujących z OZW SEP rekomendacji Stowarzyszenia Elektryków Polskich,
- organizacja konferencji i seminariów o tematyce technicznej i historycznej,
- organizacja Walnego Zjazdu Delegatów SEP w czerwcu 2010 roku w Katowicach,
- cykliczna organizacja imprez oraz konkursów dla dzieci i młodzieży,
- wydawanie nieprzerwanie od 1998 roku dwumiesięcznika Śląskie Wiadomości Elektryczne,
- zainicjowane przez członka honorowego SEP Zbigniewa Białkiewicza opracowanie oraz wydanie cyklu publikacji historycznych.

Fot. 6 Otwarcie IV Katowickich Dni Elektryki Symboliczne przekazanie kluczy do bram miasta przez prezydenta Katowic Piotra Uszoka

W latach 1989-2018 liczebność Oddziału wahała się w granicach od 1400 do 1800 członków. Oddział liczy aktualnie 1450 członków indywidualnych oraz 10 członków wspierających.

Podsumowanie

W artykule przypomniano najważniejsze fakty i wydarzenia z 99 lat historii Oddziału Zagłębia Węglowego SEP. Krótko omówiono funkcjonowanie Koła Elektrotechników w Sosnowcu, które zapoczątkowało swą działalność w 1911 roku, a więc w okresie przed-sepowskim. Planuje się wydanie monografii 100-lecia Oddziału Zagłębia Węglowego SEP, która ukaże się drukiem z początkiem 2019 roku.

Literatura

- [1]. *I Zjazd Elektrotechników Polskich*, Przegląd Elektrotechniczny, nr 2, s.21, 1919.
- [2]. Gayczak K., *Przesył energii z Zagłębia do kraju*, Przegląd Elektrotechniczny, nr 1, 1919.
- [3] Borkiewicz K., *Historia Koła SEP nr 2 przy BZE S.A.*, Śląskie Wiadomości Elektryczne Zeszyt Historyczny, nr 1, 2018.
- [4] Kołakowski T. Kuźnik A., *100 lat zorganizowanej działalności elektryków na terenie Oddziału*

Zagłębia Węglowego Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1911-2011, OZW SEP, 2012.

[5]. Kołakowski T., *95 lat Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1919-2014*, Centralny Ośrodek Szkolenia i Wydawnictw SEP, Oficyna Wydawnicza ENERGIA, Katowice, 2014.

[6]. Czajkowski A., Kołakowski T., Cholewicki I., *Zarys dziejów koła SEP nr 1*, Biuletyny Informacyjne OZW SEP nr 1-5, Śląskie Wiadomości Elektryczne Zeszyt Historyczny, nr 2, 2018.

Autorzy:

Prof. dr hab. inż. Jerzy Barglik

Politechnika Śląska

ul. Krasińskiego 8,

40-019 Katowice

jerzy.barglik@polsl.pl

Mgr inż. Teresa Skowrońska

Oddział Zagłębia Węglowego SEP

ul. Podgórna 4

40-026 Katowice

skowronska12@gmail.com

